

УДК 726:27-523.42

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ХРАМІВ ІСТОРИЧНОГО ПОСЕЛЕННЯ ЛОЦМАНСЬКА-КАМ'ЯНКА В ДНІПРІ

Автор – Гоголюк Є. Ю., студ. гр. АРХ-20-1мп,
Науковий керівник – Остапенко Л. С., ст. викл. каф ДРАС
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Лоцманська-Кам'янка – колись невелике поселення, що нині знаходиться у східній частині Соборного району м. Дніпро. З початку свого заснування – вільне козацьке поселення, в якому мешканці займались унікальним промислом – сплавленням по течії ріки Дніпро плотів та суден з різноманітними вантажами і товарами. Розташовувалась Лоц-Кам'янка перед Кодацьким порогом на Дніпрі.

Будучи людьми релігійними – лоцмани за власний кошт будували церкви та школи. Відомо, що в різний час на території Лоцманської Кам'янки існувало 3 церковні споруди: перша – молитовний будинок влаштований зі старої церковної будівлі перевезеної зі Старого Кодака у 1784 р. Згодом була збудована дерев'яна Свято-Миколаївська церква в 1794 році. Третя – Свято-Миколаївська кам'яна церква була збудована в 1874 році. Також в поселенні була каплиця святого Миколая на березі річки, до якої звертались лоцмани та власники товару аби сплав пройшов вдало. Не дивно, що всі церкви поселення було присвячені саме святому Миколаю, оскільки в християнській традиції він є головним заступником подорожуючих та моряків.

Дерев'яний молитовний будинок проіснував до 1794 р. коли було зведено дерев'яний Миколаївський храм. Місце розташування молитовного будинку поки що не відоме. Пересувний антиминос з нього перенесли до новозбудованого храму. Про дерев'яну церкву також відомості поки що відсутні. З архівних джерел знаємо лише враження священника Іоанна Бистрицького, що «церковь строением окончена, великолепно и к ее освящению препятствий нет». На жаль, дерев'яна церква не витримала нещадного полум'я пожежі і в 1874 році її замінила кам'яна споруда [1, с. 233]. Кам'яна церковна споруда відома за історичними фото поч. ХХ ст. та періоду окупації другої світової війни.

У своїй автобіографічній книзі «Лицарі Дніпрових Порогів» останній лоцман Дмитро Омельченко згадує кам'яну церкву такими словами: «Найсильніше враження в ранньому дитинстві на мене справили церковні дзвони нашої лоцманської церкви. Церква у нас була велика і дзвони могутні. ...Церкву будували усім селом. Камінь для підмурівку й огорожі добували в березі Дніпра і на місце будівництва доставляли кінями і волами. Ширина фундаменту церкви була 2 аршини, огорожі – 1 аршин. Висота цоколя огорожі – близько метра, у нього були вмонтовані залізні опори, через кожні 5 метрів зв'язані між собою залізними рейками. Чотиригранні прутти, загострені угорі як спис, кріпились між собою двома залізними поясами внизу і вгорі залізними кільцями з візерунками. Всі деталі огорожі та масивні ворота виготовлялись нашими ковалями. Біля церкви були будинки для священика та обслуги» [2, с. 60–61].

Та нажаль, вона мала зникнути під натиском ідеології радянської влади. 1934-го року церкву закривають рішенням міської ради під приводом непотрібності, та передають будівлю для «громадсько-корисних потреб». Спочатку була розібрана дзвіниця, а 3 травня 1949 року будинок храму передано під зведення клубу. В списку церков і молитовних будинків РПЦ по області на 01.10.1950 р. значилася вже інша будівля : «№ 164. Миколаївський молитовний будинок, с. Лоц-Кам'янка. Будівля

власність громади, куплена в 1949 році. Дерев'яно-мазана, крита черепицею, площею 70 кв. м, місткістю до 300 чоловік». За спогадами старожилів, приблизно в 1984 році будівлю колишнього храму було остаточно зруйновано, а на його фундаменті побудовано клуб. Сьогодні клуб функціонує як важлива точка тяжіння культурного життя колишньої слободи, в якому безліч фольклорних гуртків, виховують молодь любити і зберігати давні козацькі традиції, поважати свою історію та культуру.

В 2003 році, нижче по вулиці, було збудовано нову церкву Дніпропетровської єпархії УПЦ і святе місце «трьох церков», як за давніх часів, знов огортає церковний передзвін [3]. В проектній пропозиції автори (див. рис.) спробували відтворити образ історичної будівлі, що раніше розташовувалась на горі в центрі села, однак реалізовано проєкт в доволі спрощеному вигляді [1, с. 235].

Список використаних джерел

1. Свято-Николаевский храм. *Днепропетровская епархия* : информационно-справочное издание. Днепропетровск : АРТ-ПРЕСС, 2008. С. 232–235.
2. Омельченко Г. М. Дніпрові лицарі. Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2000. С. 60–61.
3. Офіційний сайт Дніпропетровської Єпархії УПЦ. [Електронний ресурс]. URL: <http://eparhia.dp.ua/>